TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Lausunto TSV/1004/2025

21.2.2025

Perustuslakivaliokunta

PeV@eduskunta.fi

Lausunto (HE 157/2024 vp)

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetun toimistolta asiantuntijaa ja kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 157/2024 vp).

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annettua lakia, rahanpesun selvittelykeskuksesta annettua lakia, verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettua lakia, Finanssivalvonnasta annettua lakia, Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia, työtapaturma- ja ammattitautilakia, työntekijän eläkelakia sekä työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia.

Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen tallettaminen

Tietosuojavaltuutetun toimisto on lausunut asiassa valmistelun aikaisemmassa vaiheessa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 §:n 3 momentin 17 kohdan valokuvan tallettamista koskevaa säännöstä siten, että valokuva ja kasvokuva voitaisiin tallettaa *henkilön tunnistamista varten*, jos se on välttämätöntä. Valokuvan tai kasvokuvan käsittely *erityisiä teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen* on sallittua, jos se on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.

Edellä mainittuun pykälään ehdotetaan lisättäväksi myös 3 momenttiin lisättäväksi 18 kohta, jonka mukaan rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa henkilön *poliittinen mielipide* tai *uskonnollinen vakaumus*, jos tallettaminen olisi asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Saman pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös 19 kohta, jonka mukaan rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa *henkilön etninen alkuperä*, jos sen tallettaminen olisi asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.

Tältä osin on huomioitava, että poliittinen mielipide, uskonnollinen vakaumus, etninen alkuperä sekä luonnollisen henkilön yksiselitteiseen tunnistamiseen tarkoitetut biometriset tiedot ovat rikosasioiden tietosuojalain (1054/2018) 11 §:n mukaisia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Rikosasioiden tietosuojalain esitöissä (HE 31/2018 vp, s. 41) kasvokuva on mainittu esimerkkinä luonnollisen henkilön yksiselitteiseen tunnistamiseen tarkoitetusta biometriset tiedosta.

Vaikka tällaisten erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä säädettäisiin laissa, edellytyksenä rikosasioiden tietosuojalaissa on, että näitä tietoja saa käsitellä vain, jos se on välttämätöntä ja rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen edellyttämät suojatoimet on toteutettu. Rikosasioiden tietosuojalain esitöissä (HE 31/2018 vp, s. 42) on todettu, että erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja ei välttämättömyysedellytyksen vuoksi saisi käsitellä, jos käsittelyn tavoitteet voidaan saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla.

Tietosuojavaltuutetun toimisto on asian käsittelyn aikaisemmassa vaiheessa lausunut, että nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen perusteella vaikuttaa, ettei tunnistamiseen käytettävän kasvokuvan käsittely tosiasiallisesti ole välttämätöntä, eikä sitä ole perusteltu riittävästi.

Yleisesti ottaen esityksessä on todettu, että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa on keskeistä viranomaisten oikea-aikainen ja tehokas tietojenvaihto. Lisäksi esityksessä (s. 31) on yleisesti ottaen todettu, että rahoitusjärjestelmää käyttäen toteutettavan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen kohdennettu ja oikeasuhteinen ennaltaehkäisy on välttämätöntä ja voi tuottaa täydentäviä tuloksia. Kasvokuvan tallettamista koskien esityksen sivulla 65 säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että tallettaminen voisi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun henkilön rahanpesurekisteriin talletettua kuvaa tai kasvokuvaa käsitellään poliisin järjestelmissä siten, että kuvasta tai kasvokuvasta voitaisiin selvittää siinä olevan henkilön oikea henkilöllisyys tai silloin, kun selvitetään, onko olemassa viitteitä kuvallisen asiakirjan väärentämisestä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto katsoo yhä, että rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 §:n 3 momentin 17 kohdassa olisi perusteltua täsmentää, minkälaisissa tilanteissa olisi välttämätöntä tallettaa valokuva tai kasvokuva henkilön tunnistamista varten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskeva rekisteriin.

Poliittista mielipidettä, uskonnollista vakaumusta ja etnistä alkuperää koskevan tiedon tallettamisen osalta säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 64) todetaan, että henkilön osallistumisesta terroristisen ryhmän toimintaan käy usein ilmi hänen poliittinen mielipiteensä ja/tai uskonnollinen vakaumuksensa. Perusteluiden mukaan terrorismin rahoittamisepäilyä selviteltäessä olisi välttämätöntä tietää, minkä terroristisen ryhmän toimintaan henkilön epäillään osallistuneen, jotta selvittely- ja muita torjuntatoimia suunnattaisiin oikein ja suhteellisuusperiaatteen mukaisesti. Mikäli rahanpesun selvittelykeskus tutkii tiettyjä, mahdollisesti terrorismin rahoittamiseen liittyviä ilmoituksia epäilyttävistä liiketoimista, selvittelee se samalla myös sitä, liittyvätkö kyseisten ilmoitusten henkilöt toisiinsa. Tällöin olisi esityksen perusteluiden mukaan hyvä, jos käytettävissä olisi tieto siitä, ketkä henkilöt kuuluvat äärioikeistolaiseen ryhmään ja ketkä vasemmistolaiseen terroristiryhmään. Henkilön, joka kuuluu äärioikeistolaiseen ryhmään, ei ole syytä otaksua suunnittelevan väkivallan käyttämistä tai sillä uhkaamista henkilön kanssa, joka kuuluu äärivasemmistolaiseen ryhmään. Samassa kontekstissa olisi

välttämätöntä tallettaa rahanpesurekisteriin tieto myös siitä, epäilläänkö tietyn henkilön osallistuneen kaakkois-eurooppalaisen vai kaakkois-aasialaisen terroristijärjestön toimintaan, vaikka kyseisestä erottelusta kävisi ilmi henkilön etninen alkuperä. Saman etnisen taustan jakavien terroristisen toimijoiden toimintatavat ja -ympäristöt eroavat toisistaan merkittävästi ja näin ollen myös niiden torjuntaa tehdään erilaisista lähtökohdista käsin.

Myös tältä osin tietosuojavaltuutetun toimisto kiinnittää kuitenkin yhä huomiota siihen, että esitettävässä lainsäädännössä olisi perusteltua täsmentää, minkälaisissa tilanteissa olisi välttämätöntä tallettaa poliittista mielipidettä, uskonnollista vakaumusta ja etnistä alkuperää koskevan tieto rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskeva rekisteriin.

Rikosasioiden tietosuojadirektiivin 10 artiklan mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on sallittua vain, jos se on ehdottoman välttämätöntä. Siten olisi perusteltua, että lainsäätäjä arvioisi tilanteet, joiden ollessa käsillä biometrisen tiedon tai poliittista mielipidettä, uskonnollista vakaumusta ja etnistä alkuperää koskevan tiedon tallettaminen henkilöstä on välttämätöntä. Tietojen tallettamisen välttämättömyyttö koskevan arvioinnin ei tulisi jäädä kunkin yksittäisen lain soveltajan tasolle. Tältä osin on huomioitava, että kysymyksessä ovat tiedot, jotka voivat asiayhteydestä riippuen aiheuttaa erittäin suuren riskin luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille. Pahimmassa tapauksessa tietojen käyttö mahdollistaa luonnollisen henkilön syrjinnän rodun tai etnisen alkuperän, poliittisten mielipiteiden, uskonnon tai vakaumuksen perusteella. Siten näiden tietojen käsittelystä säädettäessä on huomioitava, että sallitut käsittelytilanteet rajataan riittävän tarkasti välttämättömään, jotta sääntely olisi oikeasuhtaista. Mitä suurempi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä tärkeämpää on yksityiskohtaisempi laintasoinen sääntely.

Tietojen säilytysajasta

Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 §:n 7 momentin sääntelyä siten, että rahanpesurekisteriin talletetut tiedot poistetaan rahanpesurekisteristä viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta merkinnän tekemisestä, kuitenkin siten, että *jos vastaanotetut tiedot on sisällytetty selvittelykokonaisuuteen, tiedot poistetaan viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta selvittelykokonaisuuden avaamisesta.*

Tämän ehdotetun muutoksen myötä henkilötietojen säilyttämisaika alkaisi kulua merkinnän tekemisen ajankohdan sijaan tietyn selvityskokonaisuuden avaamiseen. Ehdotetun muutoksen myötä tietojen säilyttämisaikaa on mahdollista pidentää merkittävällä tavalla. Huomioon ottaen sen, että nyt käsittelyssä olevassa esityksessä lisättäisiin rahanpesun selvittämiskeskukselle mahdollisuus käsitellä edellä mainittuja tietoja koskien uskonnollista vakaumusta, etnistä alkuperää ja poliittista mielipidettä, tulisi esityksen perusteluihin kiinnittää erityistä huomiota.

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Kuten nyt käsiteltävänä olevassa esityksessäkin todetaan (s. 81), on perustuslakivaliokunta pitänyt lausuntokäytännössään (PeVL 51/2018) arkaluonteisten tietojen osalta viiden vuoden säilytysaikaa pitkänä. Tietosuojavaltuutetun toimisto katsoo, että nyt käsiteltävänä olevassa ehdotuksessa olisi syytä pohtia, onko tarkoituksenmukaista mahdollistaa tällainen erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen säilytysajan pidentäminen merkittävällä tavalla. Asiassa voitaisiin pohtia, olisiko tietojen säilytyksen tarpeellisuutta on arvioitava vähintään viiden vuoden välein, jos asiaan avataan käsittelyaikaan vaikuttava selvittelykokonaisuus.

Allekirjoitus

Anu Talus
tietosuojavaltuutettu

Niina Nieminen
ylitarkastaja

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi tarkistaa tarvittaessa tietosuojavaltuutetun toimiston kirjaamosta.

Yhteystiedot

Tietosuojavaltuutetun toimisto
Sähköposti: tietosuoja@om.fi
Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki
Puhelinvaihde: 029 566 6700
Verkkosivut: tietosuoja.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Niina Nieminen
Ylitarkastaja
Tietosuojavaltuutetun toimisto
niina.nieminen@om.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Anu Talus
Tietosuojavaltuutettu
Tietosuojavaltuutetun toimisto
anu.talus@om.fi